

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 5605

Series : SS-April/2021

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SET : A

संस्कृत

SANSKRIT

भाग – I

(आत्मनिष्ठ प्रश्न)

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 80 (भाग-I : 40, भाग-II : 40)

प्रश्न-पत्र दो भागों में विभाजित है : भाग-I (आत्मनिष्ठ) एवं भाग-II (वस्तुनिष्ठ)। परीक्षार्थी को दोनों भागों के प्रश्नों के उत्तर को अपनी उत्तर पुस्तिका में लिखना है। प्रश्न-पत्र का भाग-I परीक्षा आरम्भ होने पर पहले उत्तर-पुस्तिका के साथ दिया जाएगा तथा भाग-II के लिए आखिरी का एक घंटे का समय दिया जाएगा अर्थात् परीक्षा समाप्त होने से एक घंटा पूर्व परीक्षार्थी को भाग-II का प्रश्न-पत्र दिया जाएगा।

भाग-I के प्रश्न-पत्र में कुल 9 प्रश्न एवं भाग-II के प्रश्न-पत्र में कुल 36 प्रश्न हैं।

- कृपया जाँच कर लें कि **भाग-I** के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 4 तथा प्रश्न 9 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

5605/(Set : A)/ I

P. T. O.

निर्देश: —

- (i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्ड: 'क'

(अपठितम् अवबोधनम्)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत —

इह संसारे सर्वेषु वस्तुषु समयः अधिको मूल्यवान् वस्तु वर्तते। अन्यवस्तूनि विनष्टानि पुनरपि लब्धुं शक्यन्ते परं समयः विनष्टः केनापि उपायेन पुनः प्राप्तुं न शक्यते। अस्य आयुषः यावान् अंशः निरर्थकं गतः स गतः एव। अतः तथा प्रयतितव्यं यथा एकस्यापि क्षणस्य दुरुपयोगः न स्यात्। समस्तः एव समयः समुचितरूपेण व्यतीतः भवेत्। समयः कस्यापि प्रतीक्षां न करोति। अनेके जनाः द्यूते, विवादे, वृथा भ्रमणे, पिशुनतायां निद्रायां च समस्तं समयं नयन्ति। ते निजजीवनस्य बहुमूल्यम् अंशं वृथा यापयन्ति। समयस्य सदुपयोगः जीवने सफलतायाः प्रथमसोपानम् समुन्नतेः च मूलमन्त्रोऽस्ति। प्रकृतिः अपि समयस्य सदुपयोगमेव शिक्षयति। ये जनाः समयस्य दुरुपयोगं न कुर्वन्ति ते सदा सुखेनैव तिष्ठन्ति।

अतः आलस्यं विहाय सर्वदैव समयस्य सदुपयोगः कर्तव्यः। उक्तं च 'क्षिप्रमक्रियमाणस्य कालः पिबति तद् रसम्'।

प्रश्नाः —

5 × 2 = 10

- (क) अस्मिन् संसारे अधिको मूल्यवान् वस्तु किं वर्तते ?
- (ख) समयस्य सदुपयोगः जीवने कस्याः प्रथमसोपानम् ?
- (ग) का समयस्य सदुपयोगं शिक्षयति ?
- (घ) किं विहाय सर्वदैव समयस्य सदुपयोगः कर्तव्यः ?
- (ङ) अनेके जनाः समयं कथं यापयन्ति ?

खण्ड: 'ख'

(रचनात्मकं कार्यम्)

2. विषयमेकमधिकृत्य लघुनिबन्धं संस्कृतभाषया रचयत —

1 × 3 = 3

- (क) स्वामी विवेकानन्दः।
- (ख) मम प्रियः कविः।
- (ग) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्

खण्ड: 'ग'

(पठितम् अवबोधनम्)

3. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः –

1 × 5 = 5

श्रीनायारः केन्द्रसर्वकारतः स्थानान्तरणेन आगत्य ओडिशासर्वकारस्य अधीने प्रायः वर्षत्रयेभ्यः कार्यं करोति। तथाप्यस्मिन् वर्षत्रयात्मके कालखण्डे एकवारमपि स्वराज्यं केरलं प्रति गमनाय इच्छां न प्रकटितवान्।

अथवा

पुनरपि राजा सिंहासने समुपवेष्टुं गच्छति। ततः अन्या पुत्तलिका समवदत् – 'भो राजन् ! एतत्सिंहासने तेनैव अध्यासितव्यं यस्य विक्रमतुल्यम् औदार्यमस्ति।'

4. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः –

1 × 5 = 5

(क) असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः।

तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः॥

अथवा

(ख) स मृण्मये वीतहिरण्मयत्वात्

पात्रे निधायार्ध्यमनर्घशीलः।

श्रुतप्रकाशं यशसा प्रकाशः

प्रत्युज्जगामातिथिमातिथेयः॥

5. अधोलिखितासु सूक्तिषु एकस्या सूक्त्याः भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत –

1 × 3 = 3

(क) विद्ययाऽमृतमश्नुते।

(ख) योगः कर्मसु कौशलम्।

(ग) दिदेश कौत्साय समस्तमेव।

खण्ड: 'घ'

(संस्कृतसाहित्यस्य परिचयः)

6. बाणभट्टस्य अथवा श्रीचन्द्रशेखरवर्मणः संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखितव्यः।

1 × 5 = 5

7. अधस्तनयोः पुस्तकयोः मध्ये एकस्य पुस्तकस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखनीयः –

1 × 5 = 5

(क) रघुवंशम्

(ख) गीता

(4)

5605/(Set : A)

खण्ड: 'ङ'

(छन्दोऽलङ्कारयोः परिचयः)

8. अधोलिखितेषु छन्दस्सु **एकस्य** छन्दसः संस्कृतभाषया लक्षणं लिखत —

1 × 2 = 2

- (i) अनुष्टुप्
- (ii) उपेन्द्रवज्रा
- (iii) वसन्ततिलका

9. अधः प्रदत्तेषु अलङ्कारेषु **एकस्य** अलङ्कारस्य लक्षणं संस्कृतभाषया लिखत —

1 × 2 = 2

- (i) अनुप्रासः
- (ii) अर्थान्तरन्यासः
- (iii) रूपकम्

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 5605

Series : SS-April/2021

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SET : A

संस्कृत

SANSKRIT

भाग – II

(वस्तुनिष्ठ प्रश्न)

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

-
- कृपया जाँच कर लें कि भाग-II के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 36 हैं।
 - परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
 - कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।
-

निर्देश: –

- (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

अधस्तनप्रश्नानां लिखितोत्तरविकल्पेषु शुद्धविकल्पं चित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत –

1. 'कुर्वन्नेव' इति पदे कः सन्धि विच्छेदः ?

1

(i) कुर्व + एव

(ii) कुर्वन + ऐव

(iii) कुर्वन्न + एव

(iv) कुर्वन् + एव

2. 'न + उपसर्पति' इति पदे किं सन्धिपदम् ?

1

(i) नोपसर्पति

(ii) नेपसर्पति

(iii) नुपसर्पति

(iv) नौपसर्पति

5605/(Set : A)/ II

P. T. O.

3. 'तथापि' इति पदे कः सन्धिः ?

1

(i) दीर्घसन्धिः

(ii) गुणसन्धिः

(iii) वृद्धिसन्धिः

(iv) यणसन्धिः

4. 'अविद्यया' इति पदे विग्रहोऽस्ति –

1

(i) न विद्यय

(ii) ना विद्यया

(iii) न विद्यया

(iv) नो विद्या

5. 'उष्णरश्मिः' इति पदे कः समासः ?

1

(i) कर्मधारयः

(ii) द्विगुः

(iii) तत्पुरुषः

(iv) बहुव्रीहिः

6. 'महान् ऋषिः' इति विग्रहे किं समस्तम् ?

1

(i) महार्षिः

(ii) महर्षिः

(iii) महा + ऋषिः

(iv) महती ऋषिः

7. 'अस्मद्' प्रथमाविभक्तौ बहुवचने किं रूपम् ?

1

(i) अहं

(ii) आवाम्

(iii) वयम्

(iv) अस्मान्

8. 'तस्य' अत्र का विभक्ति ?

1

(i) चतुर्थी

(ii) पञ्चमी

(iii) षष्ठी

(iv) सप्तमी

9. 'पृच्छति' पदे कः लकारः ?

1

(i) लट्

(ii) लोट्

(iii) लृट्

(iv) लङ्

10. 'अब्रवीत्' अत्र कः लकारः ?

1

(i) लट्

(ii) लोट्

(iii) लृट्

(iv) लङ्

11. 'आ + गम् + ल्यप्' एतेषां संयोगे किं रूपम् ?

1

(i) आगत्य

(ii) आगमय

(iii) आगत्वा

(iv) अगच्छत्

12. 'विना' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?

1

(i) प्रथमा

(ii) द्वितीया

(iii) षष्ठी

(iv) सप्तमी

13. 'जलम्' इति पदस्य पर्यायपदं लिखत -

1

(i) सरिता

(ii) सरवरः

(iii) सलिलम्

(iv) तडागः

14. 'मूर्खः' इति पदस्य विलोमपदमस्ति ?

1

(i) विद्वान्

(ii) चञ्चलः

(iii) पुरुषः

(iv) महिला

15. 'समुद्रोऽपि' इति पदे कः सन्धि विच्छेदः ?

1

(i) समुद्रे + अपि

(ii) समुद्रो + अपि

(iii) समुद्र + अपि

(iv) समुद्रः + अपि

16. 'यत् + च' इति पदे किं सन्धिपदम् ?

1

(i) यच्च

(ii) यद्च

(iii) यत्च

(iv) यच

17. 'तेनैव' इति पदे कः सन्धिः ?

1

(i) दीर्घसन्धिः

(ii) गुणसन्धिः

(iii) वृद्धिसन्धिः

(iv) यणसन्धिः

18. 'नृपतिः' इति पदे विग्रहोऽस्ति: -

1

(i) नृन् पतिः

(ii) नरः पति

(iii) नृणां पतिः

(iv) नराणां पतिः

19. 'अश्नुते' अत्र पदे कः धातुः ?

1

(i) अश्

(ii) अश्न्

(iii) अश्न

(iv) अन्

20. 'लभते' अत्र कः पुरुषः ?

1

(i) उत्तमपुरुषः

(ii) प्रथमपुरुषः

(iii) मध्यमपुरुषः

(iv) चतुर्थः पुरुषः

21. 'तृप्तम्' इति पदे कः प्रत्ययः ?

1

(i) तव्यत्

(ii) अनीयर्

(iii) क्त्वा

(iv) क्त

22. 'दत्त्वा' इति पदे कः प्रत्ययः ?

1

(i) क्त्वा

(ii) तव्यत्

(iii) अण्

(iv) दथ्

23. 'परितः' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?

1

(i) पञ्चमी

(ii) षष्ठी

(iii) द्वितीया

(iv) सप्तमी

24. 'सुकृतम्' इति पदस्य विलोमपदं लिखत -

1

(i) दुष्कृतम्

(ii) दुरितम्

(iii) पुराणम्

(iv) हस्ती

25. 'न + आर्या' इति विग्रहे किं समस्तपदम् ?

1

(i) नार्या

(ii) अनार्या

(iii) नार्यः

(iv) नारीयः

26. 'वरतन्तुशिष्यः' इति पदे विग्रहोऽस्ति -

1

(i) वरतन्तोः शिष्यः

(ii) वरतन्तुं शिष्यः

(iii) वरतन्तुः शिष्यः

(iv) शिष्यस्य तन्तुः

27. 'साधुभिः' इति पदे का विभक्तिः ?

1

(i) तृतीया

(ii) चतुर्थी

(iii) पञ्चमी

(iv) षष्ठी

- 28.** 'एकादशः' (11) वर्णाः कस्मिन् छन्दसि भवन्ति ? 1
- (i) वंशस्थछन्दसि (ii) मन्दाक्रान्ताछन्दसि
- (iii) इन्द्रवज्राछन्दसि (iv) अनुष्टुप् छन्दसि
- 29.** 'दीर्घः' इति पदस्य विशेष्यपदं किम् ? 1
- (i) पत्रम् (ii) अवकाशः
- (iii) रात्रिः (iv) जीवनम्
- 30.** 'दिवसेषु' इति पदस्य विशेषणपदं किम् ? 1
- (i) समतिक्रामत्सु (ii) महान्
- (iii) दिवसेण (iv) मूर्खः
- 31.** 'तमसा' इति पदस्य विलोमपदमस्ति – 1
- (i) मध्यः (ii) भयः
- (iii) अङ्गः (iv) प्रकाशेन
- 32.** 'लब्ध्वा' इति पदे कः प्रत्ययः ? 1
- (i) क्त (ii) क्त्वा
- (iii) यत् (iv) ण्यत्

33. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि **एकपदेन** संस्कृतभाषया लिखत –

भोजेनोक्तम् – भो पुत्तलिके कथय तस्यौदार्यम्”। सा वदति, राजन् यः तु अर्थिनां पूरयति। तस्य इप्सितं देवः सम्पादयति। यत् च उक्तम् –

(क) भोजेन किम् उक्तम् ? 1

(ख) ‘वदति’ पदे कः लकारः ? 1

34. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि **एकपदेन** संस्कृतभाषया लिखत –

नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः।

शरीरयात्रापि च ते न प्रसिद्ध्येदकर्मणः॥

(क) कर्म कस्मात् ज्यायः अस्ति ? 1

(ख) ‘ते’ इति पदे किं वचनम् ? 1

35. रेखांकितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत –

(क) गुणवन्तं न स्मृशति। 1

(ख) नापहियसे सुखेन। 1

36. उचित पदेन वाक्यं पूरयत –

(क) जिस समस्त पद में दूसरा पद प्रधान हो, उसे कहते हैं। 1

(ख) क्रिया के करने वाले को कहते हैं। 1

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 5605

Series : SS-April/2021

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SET : B

संस्कृत

SANSKRIT

भाग – I

(आत्मनिष्ठ प्रश्न)

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 80 (भाग-I : 40, भाग-II : 40)

प्रश्न-पत्र दो भागों में विभाजित है : भाग-I (आत्मनिष्ठ) एवं भाग-II (वस्तुनिष्ठ)। परीक्षार्थी को दोनों भागों के प्रश्नों के उत्तर को अपनी उत्तर पुस्तिका में लिखना है। प्रश्न-पत्र का भाग-I परीक्षा आरम्भ होने पर पहले उत्तर-पुस्तिका के साथ दिया जाएगा तथा भाग-II के लिए आखिरी का एक घंटे का समय दिया जाएगा अर्थात् परीक्षा समाप्त होने से एक घंटा पूर्व परीक्षार्थी को भाग-II का प्रश्न-पत्र दिया जाएगा।

भाग-I के प्रश्न-पत्र में कुल 9 प्रश्न एवं भाग-II के प्रश्न-पत्र में कुल 36 प्रश्न हैं।

- कृपया जाँच कर लें कि **भाग-I** के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 4 तथा प्रश्न 9 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

5605/(Set : B)/ I

P. T. O.

निर्देश: —

- (i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्ड: 'क'

(अपठितम् अवबोधनम्)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत —

इह संसारे सर्वेषु वस्तुषु समयः अधिको मूल्यवान् वस्तु वर्तते। अन्यवस्तूनि विनष्टानि पुनरपि लब्धुं शक्यन्ते परं समयः विनष्टः केनापि उपायेन पुनः प्राप्तुं न शक्यते। अस्य आयुषः यावान् अंशः निरर्थकं गतः स गतः एव। अतः तथा प्रयतितव्यं यथा एकस्यापि क्षणस्य दुरुपयोगः न स्यात्। समस्तः एव समयः समुचितरूपेण व्यतीतः भवेत्। समयः कस्यापि प्रतीक्षां न करोति। अनेके जनाः द्यूते, विवादे, वृथा भ्रमणे, पिशुनतायां निद्रायां च समस्तं समयं नयन्ति। ते निजजीवनस्य बहुमूल्यम् अंशं वृथा यापयन्ति। समयस्य सदुपयोगः जीवने सफलतायाः प्रथमसोपानम् समुन्नतेः च मूलमन्त्रोऽस्ति। प्रकृतिः अपि समयस्य सदुपयोगमेव शिक्षयति। ये जनाः समयस्य दुरुपयोगं न कुर्वन्ति ते सदा सुखेनैव तिष्ठन्ति।

अतः आलस्यं विहाय सर्वदैव समयस्य सदुपयोगः कर्तव्यः। उक्तं च 'क्षिप्रमक्रियमाणस्य कालः पिबति तद् रसम्'।

प्रश्नाः —

5 × 2 = 10

- (क) समयस्य सदुपयोगः जीवने कस्याः प्रथमसोपानम् ?
- (ख) का समयस्य सदुपयोगं शिक्षयति ?
- (ग) किं विहाय सर्वदैव समयस्य सदुपयोगः कर्तव्यः ?
- (घ) अनेके जनाः समयं कथं यापयन्ति ?
- (ङ) अस्मिन् संसारे अधिको मूल्यवान् वस्तु किं वर्तते ?

खण्ड: 'ख'

(रचनात्मकं कार्यम्)

2. विषयमेकमधिकृत्य लघुनिबन्धं संस्कृतभाषया रचयत —

1 × 3 = 3

- (क) मम प्रियः कविः।
- (ख) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्
- (ग) स्वामी विवेकानन्दः।

खण्ड: 'ग'

(पठितम् अवबोधनम्)

3. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः –

1 × 5 = 5

- (क) असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः।
तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः॥

अथवा

- (ख) स मृण्मये वीतहिरण्मयत्वात्
पात्रे निधायार्ध्यमनर्घशीलः।
श्रुतप्रकाशं यशसा प्रकाशः
प्रत्युज्जगामातिथिमातिथेयः॥

4. अधोलिखितासु सूक्तिषु एकस्या सूक्त्याः भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत –

1 × 3 = 3

- (क) विद्ययाऽमृतमश्नुते।
(ख) योगः कर्मसु कौशलम्।
(ग) दिदेश कौत्साय समस्तमेव।

5. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः –

1 × 5 = 5

श्रीनायारः केन्द्रसर्वकारतः स्थानान्तरणेन आगत्य ओडिशासर्वकारस्य अधीने प्रायः वर्षत्रयेभ्यः कार्यं करोति। तथाप्यस्मिन् वर्षत्रयात्मके कालखण्डे एकवारमपि स्वराज्यं केरलं प्रति गमनाय इच्छां न प्रकटितवान्।

अथवा

पुनरपि राजा सिंहासने समुपवेष्टुं गच्छति। ततः अन्या पुत्तलिका समवदत् – 'भो राजन् ! एतत्सिंहासने तेनैव अध्यासितव्यं यस्य विक्रमतुल्यम् औदार्यमस्ति।'

खण्ड: 'घ'

(संस्कृतसाहित्यस्य परिचयः)

6. अधस्तनयोः पुस्तकयोः मध्ये एकस्य पुस्तकस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखनीयः –

1 × 5 = 5

- (क) रघुवंशम्
(ख) गीता

7. बाणभट्टस्य **अथवा** श्रीचन्द्रशेखरवर्मणः संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखितव्यः।

1 × 5 = 5

खण्डः 'ङ'

(छन्दोऽलङ्कारयोः परिचयः)

8. अधः प्रदत्तेषु अलङ्कारेषु **एकस्य** अलङ्कारस्य लक्षणं संस्कृतभाषया लिखत —

1 × 2 = 2

(i) अनुप्रासः

(ii) अर्थान्तरन्यासः

(iii) रूपकम्

9. अधोलिखितेषु छन्दस्सु **एकस्य** छन्दसः संस्कृतभाषया लक्षणं लिखत —

1 × 2 = 2

(i) अनुष्टुप्

(ii) उपेन्द्रवज्रा

(iii) वसन्ततिलका

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 5605

Series : SS-April/2021

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SET : B

संस्कृत

SANSKRIT

भाग – II

(वस्तुनिष्ठ प्रश्न)

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

-
- कृपया जाँच कर लें कि भाग-II के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 36 हैं।
 - परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
 - कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।
-

निर्देश: –

- (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

अधस्तनप्रश्नानां लिखितोत्तरविकल्पेषु शुद्धविकल्पं चित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत –

1. 'त्वम्', इति पदे कः शब्दः ?

1

(i) युष्मद्

(ii) अस्मद्

(iii) तद्

(iv) एतद्

2. 'माम्' अत्र का विभक्तिः ?

1

(i) द्वितीया

(ii) तृतीया

(iii) चतुर्थी

(iv) पंचमी

5605/(Set : B)/ II

P. T. O.

3. 'सः' इति पदे किं वचनम् ?

1

(i) एकवचनम्

(ii) द्विवचनम्

(iii) बहुवचनम्

(iv) वचनम्

4. छात्र, शब्दस्य-तृतीया-एकवचने किं रूपम् ?

1

(i) छात्रेण

(ii) छात्रेण्

(iii) छात्रेन

(iv) छात्रैः

5. 'पिबन्ति' पदे कः धातुः ?

1

(i) पिब

(ii) पिब्

(iii) पीब्

(iv) पा

6. 'अतिष्ठत्' पदे कः लकारः ?

1

(i) लट्

(ii) लोट्

(iii) लृट्

(iv) लङ्

7. 'गच्छामि' पदे कः पुरुषः ?

1

(i) प्र० पु०

(ii) म० पु०

(iii) कोऽपि न

(iv) उ० पु०

8. 'पठन्ति' पदे किं वचनम् ?

1

(i) एकवचनम्

(ii) द्विवचनम्

(iii) बह्वचनम्

(iv) बहुवचनम्

9. 'अस् धातोः' लट्लकार-प्रथमपुरुष-एकवचने किं रूपम् ?

1

(i) आस्ति

(ii) स्तः

(iii) सन्ति

(iv) अस्ति

10. 'कन्या' इति पदे कः लिंगः ?

1

(i) नपुंसक

(ii) पुल्लिंग

(iii) स्त्री

(iv) स्त्री

11. 'कुर्वन् + एव' किं सन्धिपदम् ?

1

(i) कुर्वनेव

(ii) कुर्वन्नेव

(iii) कर्वन्नेव

(iv) कुर्वन्नैव

12. 'तद्धावतः' अत्र किं सन्धिच्छेदपदम् ?

1

(i) तद् + धावतः

(ii) तत् + धावतः

(iii) त् + धावत

(iv) तत् + धवत

13. 'दक्षिणार्थी' पदे सन्धे: नाम किम् ?

1

(i) दीर्घ

(ii) गुण

(iii) यण्

(iv) वृद्धि

14. 'उभयतः' उपपदयोगे का विभक्तिः ?

1

(i) तृतीया

(ii) द्वितीया

(iii) चतुर्थी

(iv) प्रथमा

15. '..... नमः' उचित पदेन वाक्यं पूरयत।

1

(i) गुरवे

(ii) गुरुवे

(iii) गुर्वे

(iv) गरवे

16. 'गृहम् जलम्' उचित उपपदं योजयत।

1

(i) उभयतः

(ii) बहिः

(iii) सह

(iv) अलम्

17. 'बहिः' उपपदयोगे का विभक्तिः ?

1

(i) पंचमी

(ii) चतुर्थी

(iii) तृतीया

(iv) द्वितीया

18. 'अधिकरणे' का विभक्तिः प्रयुज्यते ?

1

(i) सप्तमी

(ii) षष्ठी

(iii) पंचमी

(iv) चतुर्थी

19. 'तपोधनः' अत्र किं विग्रहपदम् ?

1

(i) तपः धनं यस्य सः

(ii) तपं धनं यस्य सः

(iii) तपस्या धनं

(iv) धनं तपस्या यस्य सः

20. 'तपोधनः' पदे समासनाम किम् ?

1

(i) तत्पुरुषः

(ii) कर्मधारय

(iii) द्वन्द्व

(iv) बहुव्रीहि

21. 'महान् ऋषिः' अत्र किं समस्तपदम् ?

1

(i) महर्षिः

(ii) महर्षिः

(iii) महर्षीः

(iv) मोहर्षिः

22. 'तृ + क्त्वा' संयोगे किं रूपम् ?

1

(i) तरत्वा

(ii) तीर्त्वा

(iii) तिरत्वा

(iv) तीत्वा

23. 'तिष्ठत्' पदे कः धातुः ?

1

(i) तिष्

(ii) स्था

(iii) तिष्ठ

(iv) सथा

24. 'त्यक्तः' पदे कः प्रत्ययः ?

1

(i) क्ता

(ii) क्त

(iii) क्त

(iv) तः

25. 'काकः कृष्णः पिकः कृष्णः' अत्र किं नाम छन्दः ?

1

(i) अनुष्टुप्

(ii) शिखरिणी

(iii) वंशस्थम्

(iv) इन्द्रवज्रा

26. 'गणानां संख्या' कति ?

1

(i) अष्ट

(ii) नव

(iii) दश

(iv) सप्त

27. 'उपात्तविद्यः कौत्सः' अत्र किं विशेषणपदम् ?

1

(i) उपात्तविद्यः

(ii) कौत्सः

(iii) विद्यः

(iv) उपात्तः

28. 'उदाराम्' पदस्य किं विलोमपदम् ?

1

(i) अनुदाराम्

(ii) नुदाराम्

(iii) नदाराम्

(iv) अदाराम्

29. 'सकृत्' पदस्य विलोमपदं किम् ?

1

(i) नसकृत्

(ii) असकृत्

(iii) अशकृत्

(iv) अशकृत्

30. 'मूर्खः' पदस्य विलोमपदं चिनुत -

1

(i) विदवान्

(ii) विद्यावान्

(iii) विद्वान्

(iv) वीद्वान्

31. 'देहः' पदस्य पर्यायपदं किम् ?

1

(i) शारीरिकः

(ii) शरीरम्

(iii) सरीरम्

(iv) शरिर

32. 'बुद्धिः' पदस्य किं पर्यायपदम् ?

1

(i) मतिः

(ii) गतिः

(iii) भक्तिः

(iv) मतीः

33. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि **एकपदेन** संस्कृतभाषया लिखत -

श्री नायारस्य दायित्वग्रहणस्य एकमासाभ्यन्तरे बहुदिनेभ्यः स्थगितानां विविध समस्यानामपि समाधानं जातम्।

(क) समस्यानामपि किं जातम् ?

1

(ख) 'श्री नारायस्य' इति पदे का विभक्तिः ?

1

34. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि **एकपदेन** संस्कृतभाषया लिखत -

अस्ति यद्यपि सर्वत्र नीरं नीरज-राजितम्।

रमते न मरालस्य मानसं-मानसं विना।।

(क) मानसं-मानसं विना कस्य न रमते ?

1

(ख) 'यदि + अपि' इति पदे संधिपदं चिनुत।

1

35. रेखांकितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -

(क) कौत्सः वरतन्तोः शिष्यः आसीत्।

1

(ख) शरीरमात्रेण नरेन्द्र तिष्ठन्।

1

36. उचित पदेन वाक्यं पूरयत -

(क) क्रिया के करने वाले को कहते हैं।

1

(ख) जिस समस्त पद में दोनों पद प्रधान होते हैं, उसे कहते हैं।

1

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 5605

Series : SS-April/2021

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SET : C

संस्कृत

SANSKRIT

भाग – I

(आत्मनिष्ठ प्रश्न)

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 80 (भाग-I : 40, भाग-II : 40)

प्रश्न-पत्र दो भागों में विभाजित है : भाग-I (आत्मनिष्ठ) एवं भाग-II (वस्तुनिष्ठ)। परीक्षार्थी को दोनों भागों के प्रश्नों के उत्तर को अपनी उत्तर पुस्तिका में लिखना है। प्रश्न-पत्र का भाग-I परीक्षा आरम्भ होने पर पहले उत्तर-पुस्तिका के साथ दिया जाएगा तथा भाग-II के लिए आखिरी का एक घंटे का समय दिया जाएगा अर्थात् परीक्षा समाप्त होने से एक घंटा पूर्व परीक्षार्थी को भाग-II का प्रश्न-पत्र दिया जाएगा।

भाग-I के प्रश्न-पत्र में कुल 9 प्रश्न एवं भाग-II के प्रश्न-पत्र में कुल 36 प्रश्न हैं।

- कृपया जाँच कर लें कि भाग-I के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 4 तथा प्रश्न 9 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

5605/(Set : C)/ I

P. T. O.

निर्देश: —

- (i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्ड: 'क'

(अपठितम् अवबोधनम्)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत —

इह संसारे सर्वेषु वस्तुषु समयः अधिको मूल्यवान् वस्तु वर्तते। अन्यवस्तूनि विनष्टानि पुनरपि लब्धुं शक्यन्ते परं समयः विनष्टः केनापि उपायेन पुनः प्राप्तुं न शक्यते। अस्य आयुषः यावान् अंशः निरर्थकं गतः स गतः एव। अतः तथा प्रयतितव्यं यथा एकस्यापि क्षणस्य दुरुपयोगः न स्यात्। समस्तः एव समयः समुचितरूपेण व्यतीतः भवेत्। समयः कस्यापि प्रतीक्षां न करोति। अनेके जनाः द्यूते, विवादे, वृथा भ्रमणे, पिशुनतायां निद्रायां च समस्तं समयं नयन्ति। ते निजजीवनस्य बहुमूल्यम् अंशं वृथा यापयन्ति। समयस्य सदुपयोगः जीवने सफलतायाः प्रथमसोपानम् समुन्नतेः च मूलमन्त्रोऽस्ति। प्रकृतिः अपि समयस्य सदुपयोगमेव शिक्षयति। ये जनाः समयस्य दुरुपयोगं न कुर्वन्ति ते सदा सुखेनैव तिष्ठन्ति।

अतः आलस्यं विहाय सर्वदैव समयस्य सदुपयोगः कर्तव्यः। उक्तं च 'क्षिप्रमक्रियमाणस्य कालः पिबति तद् रसम्'।

प्रश्नाः —

5 × 2 = 10

- (क) का समयस्य सदुपयोगं शिक्षयति ?
- (ख) किं विहाय सर्वदैव समयस्य सदुपयोगः कर्तव्यः ?
- (ग) अनेके जनाः समयं कथं यापयन्ति ?
- (घ) अस्मिन् संसारे अधिको मूल्यवान् वस्तु किं वर्तते ?
- (ङ) समयस्य सदुपयोगः जीवने कस्याः प्रथमसोपानम् ?

खण्ड: 'ख'

(रचनात्मकं कार्यम्)

2. विषयमेकमधिकृत्य लघुनिबन्धं संस्कृतभाषया रचयत —

1 × 3 = 3

- (क) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्
- (ख) स्वामी विवेकानन्दः।
- (ग) मम प्रियः कविः।

5605/(Set : C)/ I

खण्ड: 'ग'

(पठितम् अवबोधनम्)

3. अधोलिखितासु सूक्तिषु **एकस्या** सूक्त्याः भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत -

1 × 3 = 3

- (क) विद्ययाऽमृतमश्नुते।
 (ख) योगः कर्मसु कौशलम्।
 (ग) दिदेश कौत्साय समस्तमेव।

4. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः -

1 × 5 = 5

श्रीनायारः केन्द्रसर्वकारतः स्थानान्तरणेन आगत्य ओडिशासर्वकारस्य अधीने प्रायः वर्षत्रयेभ्यः कार्यं करोति। तथाप्यस्मिन् वर्षत्रयात्मके कालखण्डे एकवारमपि स्वराज्यं केरलं प्रति गमनाय इच्छां न प्रकटितवान्।

अथवा

पुनरपि राजा सिंहासने समुपवेष्टुं गच्छति। ततः अन्या पुत्तलिका समवदत् - 'भो राजन् ! एतत्सिंहासने तेनैव अध्यासितव्यं यस्य विक्रमतुल्यम् औदार्यमस्ति।'

5. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः -

1 × 5 = 5

- (क) असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः।
 तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः॥

अथवा

- (ख) स मृण्मये वीतहिरण्मयत्वात्
 पात्रे निधायार्ध्यमनर्घशीलः।
 श्रुतप्रकाशं यशसा प्रकाशः
 प्रत्युज्जगामातिथिमातिथेयः॥

खण्ड: 'घ'

(संस्कृतसाहित्यस्य परिचयः)

6. बाणभट्टस्य **अथवा** श्रीचन्द्रशेखरवर्मणः संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखितव्यः।

1 × 5 = 5

7. अधस्तनयोः पुस्तकयोः मध्ये **एकस्य** पुस्तकस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखनीयः -

1 × 5 = 5

- (क) रघुवंशम्
 (ख) गीता

(4)

5605/(Set : C)

खण्ड: 'ङ'

(छन्दोऽलङ्कारयोः परिचयः)

8. अधोलिखितेषु छन्दस्सु **एकस्य** छन्दसः संस्कृतभाषया लक्षणं लिखत —

1 × 2 = 2

- (i) अनुष्टुप्
- (ii) उपेन्द्रवज्रा
- (iii) वसन्ततिलका

9. अधः प्रदत्तेषु अलङ्कारेषु **एकस्य** अलङ्कारस्य लक्षणं संस्कृतभाषया लिखत —

1 × 2 = 2

- (i) अनुप्रासः
- (ii) अर्थान्तरन्यासः
- (iii) रूपकम्

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 5605

Series : SS-April/2021

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SET : C

संस्कृत

SANSKRIT

भाग – II

(वस्तुनिष्ठ प्रश्न)

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

-
- कृपया जाँच कर लें कि भाग-II के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 36 हैं।
 - परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
 - कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।
-

निर्देश: –

- (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

अधस्तनप्रश्नानां लिखितोत्तरविकल्पेषु शुद्धविकल्पं चित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत –

1. 'बालकः' पदे कः लिंगः ?

1

(i) पुल्लिङ्ग

(ii) स्त्री

(iii) नपुंसक

(iv) पुल्लिङ्गः

2. 'अहम्' पदे कः शब्दः ?

1

(i) अस्मद्

(ii) युष्मद्

(iii) एतद्

(iv) तद्

5605/(Set : C)/ II

P. T. O.

3. 'केन' पदे का विभक्ति ?

1

(i) प्रथमा

(ii) द्वितीया

(iii) तृतीया

(iv) चतुर्थी

4. 'गुरवे' पदे किं वचनम् ?

1

(i) एक

(ii) द्वि

(iii) बहू

(iv) बहु

5. किम् शब्दस्य पु०, प्र० वि० एकवचने किं रूपम् ?

1

(i) का

(ii) किम्

(iii) के

(iv) कः

6. पठ् धातोः लोटलकार – म० पु० एकवचने किं रूपम् ?

1

(i) पठः

(ii) अपठः

(iii) पठ्

(iv) पठ

7. 'पश्यति' पदे कः धातुः ?

1

(i) पश्य्

(ii) पश्य

(iii) दृश्

(iv) दृश्

8. 'द्रक्ष्यति' पदे कः लकारः ?

1

(i) लट्

(ii) लोट्

(iii) लङ्

(iv) लृट्

9. 'अगच्छम्' पदे कः पुरुषः ?

1

(i) प्र० पु०

(ii) म० पु०

(iii) बहु पुरुष

(iv) उ० पु०

10. 'गच्छामि' पदे किं वचनम् ?

1

(i) बहू

(ii) बहु

(iii) द्वि

(iv) एक

11. 'तत् + धावतः' पदे किं सन्धिपदम् ?

1

(i) तद्धावतः

(ii) तदधावतः

(iii) तदाधावत

(iv) दाधावतः

12. 'कुर्वनेव' अत्र किं सन्धिच्छेदपदम् ?

1

(i) कुर्वन् + एव

(ii) कुर्वन् + एव

(iii) कर्वन् + एव

(iv) कुर्वन् + इव

13. 'विद्यार्थी' पदे सन्धे: नाम किम् ?

1

(i) गुण

(ii) यण्

(iii) वृद्धि

(iv) दीर्घ

14. 'परितः' उपपदयोगे का विभक्तिः ?

1

(i) प्रथमा

(ii) द्वितीया

(iii) तृतीया

(iv) चतुर्थी

15. 'ॐ नमः ।' उचित पदेन वाक्यं पूरयत।

1

(i) शिवम्

(ii) शिवाय

(iii) शिखाय

(iv) शिवायः

16. 'गृहं वनम्।' उचित उपपदं योजयत।

1

(i) परितः

(ii) नमः

(iii) बहिः

(iv) सह

17. 'कस्य' उपपदस्ययोगे पंचमी विभक्तिः ?

1

(i) बहिः

(ii) नमः

(iii) अलम्

(iv) प्रति

18. 'करण कारके' का विभक्तिः प्रयुज्यते ?

1

(i) प्रथमा

(ii) द्वितीया

(iii) तृतीया

(iv) चतुर्थी

19. 'तपः धनं यस्य सः' अत्र किं समस्तपदम् ?

1

(i) तपंधनम्

(ii) तपोधनः

(iii) तापधनः

(iv) तपोधनायाः

20. 'महर्षिः' अत्र किं नाम समासः ?

1

(i) कर्मधारय

(ii) तत्पुरुषः

(iii) द्विगुः

(iv) द्वन्द्वः

21. 'अविद्या' अत्र किं विग्रहपदम् ?

1

(i) ना विद्या

(ii) न विद्या

(iii) नौ विद्या

(iv) न विदा

22. 'तीर्त्वा' पदे कः प्रत्ययः ?

1

(i) त्वा

(ii) क्त्वा

(iii) क्त्वा

(iv) कृत्वा

23. 'गम् + क्त' संयोगे किं रूपम् ?

1

(i) गच्छत्

(ii) गतः

(iii) गातः

(iv) गीतः

24. 'दृष्ट्वा' पदे कः धातुः ?

1

(i) दृश्

(ii) दृस्

(iii) दृष्

(iv) पश्य

25. 'अर्थो हि कन्या परकीय एव' अत्र किं नाम छन्दः ?

1

(i) इन्द्रवज्रा

(ii) अनुष्टुप्

(iii) अनुप्रास

(iv) वंशस्थम्

26. 'इन्द्रवज्रा छन्दसि' कति वर्णाः ?

1

(i) एकादश

(ii) द्वादश

(iii) दश

(iv) नव

27. 'अशुभम्' पदस्य विलोमपदं किम् ?

1

(i) सुभम्

(ii) शुभम्

(iii) शूभम्

(iv) शुभम्

5605/(Set : C)/ II

28. 'समस्तम्' पदस्य विलोमपदं किम् ?

1

(i) असमस्तम्

(ii) असमस्तम्

(iii) अमस्तम्

(iv) आसमस्तम्

29. 'विद्वान्' पदस्य विलोमपदं किम् ?

1

(i) मुर्खः

(ii) मुखः

(iii) भूर्खः

(iv) मूर्खः

30. 'मतिः' पदस्य पर्यायपदं किम् ?

1

(i) मृत्तिका

(ii) बुद्धिः

(iii) बुद्धिः

(iv) बूद्धिः

31. 'गात्रम्' पदस्य पर्यायपदं किम् ?

1

(i) शरिर

(ii) शरिरम्

(iii) शारीरम्

(iv) शरीरम्

32. 'तपोधनं कौत्सम्' अत्र विशेषणपदं किम् ? 1
- (i) तपः (ii) धनम्
(iii) कौत्सम् (iv) तपोधनम्
33. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि **एकपदेन** संस्कृतभाषया लिखत –
अस्ति यद्यपि सर्वत्र नीरं नीरज राजितम्।
रमते न मरालस्य मानसं मानसं विना।।
(क) 'विना' उपपदयोगे का विभक्ति श्लोके प्रयुक्ता अस्ति ? 1
(ख) सर्वत्र किं राजितम् अस्ति ? 1
34. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि **एकपदेन** संस्कृतभाषया लिखत –
श्री नायारस्य दायित्वग्रहणस्य एकमासाभ्यन्तरे बहुदिनेभ्यः स्थगितानां विविध समस्यानामपि समाधानं जातम्।
(क) समाधानं कासां जातम् ? 1
(ख) 'श्री नायारस्य' इति पदे किं वचनम् ? 1
35. रेखांकितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत –
(क) कौत्सः वरतन्तोः शिष्य आसीत्। 1
(ख) रमते न मरालस्य मानसं मानसं विना। 1
36. उचित पदेन वाक्यं पूरयत –
(क) दो स्वरों के विकार युक्त मेल को कहते हैं। 1
(ख) जिस समस्त पद में दूसरा पद प्रधान हो, उसे कहते हैं। 1

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 5605

Series : SS-April/2021

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SET : D

संस्कृत

SANSKRIT

भाग – I

(आत्मनिष्ठ प्रश्न)

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 80 (भाग-I : 40, भाग-II : 40)

प्रश्न-पत्र दो भागों में विभाजित है : भाग-I (आत्मनिष्ठ) एवं भाग-II (वस्तुनिष्ठ)। परीक्षार्थी को दोनों भागों के प्रश्नों के उत्तर को अपनी उत्तर पुस्तिका में लिखना है। प्रश्न-पत्र का भाग-I परीक्षा आरम्भ होने पर पहले उत्तर-पुस्तिका के साथ दिया जाएगा तथा भाग-II के लिए आखिरी का एक घंटे का समय दिया जाएगा अर्थात् परीक्षा समाप्त होने से एक घंटा पूर्व परीक्षार्थी को भाग-II का प्रश्न-पत्र दिया जाएगा।

भाग-I के प्रश्न-पत्र में कुल 9 प्रश्न एवं भाग-II के प्रश्न-पत्र में कुल 36 प्रश्न हैं।

- कृपया जाँच कर लें कि **भाग-I** के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 4 तथा प्रश्न 9 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

5605/(Set : D)/ I

P. T. O.

निर्देश: —

- (i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्ड: 'क'

(अपठितम् अवबोधनम्)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत —

इह संसारे सर्वेषु वस्तुषु समयः अधिको मूल्यवान् वस्तु वर्तते। अन्यवस्तूनि विनष्टानि पुनरपि लब्धुं शक्यन्ते परं समयः विनष्टः केनापि उपायेन पुनः प्राप्तुं न शक्यते। अस्य आयुषः यावान् अंशः निरर्थकं गतः स गतः एव। अतः तथा प्रयतितव्यं यथा एकस्यापि क्षणस्य दुरुपयोगः न स्यात्। समस्तः एव समयः समुचितरूपेण व्यतीतः भवेत्। समयः कस्यापि प्रतीक्षां न करोति। अनेके जनाः द्यूते, विवादे, वृथा भ्रमणे, पिशुनतायां निद्रायां च समस्तं समयं नयन्ति। ते निजजीवनस्य बहुमूल्यम् अंशं वृथा यापयन्ति। समयस्य सदुपयोगः जीवने सफलतायाः प्रथमसोपानम् समुन्नतेः च मूलमन्त्रोऽस्ति। प्रकृतिः अपि समयस्य सदुपयोगमेव शिक्षयति। ये जनाः समयस्य दुरुपयोगं न कुर्वन्ति ते सदा सुखेनैव तिष्ठन्ति।

अतः आलस्यं विहाय सर्वदैव समयस्य सदुपयोगः कर्तव्यः। उक्तं च 'क्षिप्रमक्रियमाणस्य कालः पिबति तद् रसम्'।

प्रश्नाः —

5 × 2 = 10

- (क) किं विहाय सर्वदैव समयस्य सदुपयोगः कर्तव्यः ?
- (ख) अनेके जनाः समयं कथं यापयन्ति ?
- (ग) अस्मिन् संसारे अधिको मूल्यवान् वस्तु किं वर्तते ?
- (घ) समयस्य सदुपयोगः जीवने कस्याः प्रथमसोपानम् ?
- (ङ) का समयस्य सदुपयोगं शिक्षयति ?

खण्ड: 'ख'

(रचनात्मकं कार्यम्)

2. विषयमेकमधिकृत्य लघुनिबन्धं संस्कृतभाषया रचयत —

1 × 3 = 3

- (क) मम प्रियः कविः।
- (ख) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्
- (ग) स्वामी विवेकानन्दः।

खण्ड: 'ग'

(पठितम् अवबोधनम्)

3. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः –

1 × 5 = 5

- (क) असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः।
तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः॥

अथवा

- (ख) स मृण्मये वीतहिरण्यमयत्वात्
पात्रे निधायार्थमनर्घशीलः।
श्रुतप्रकाशं यशसा प्रकाशः
प्रत्युज्जगामातिथिमातिथेयः॥

4. अधोलिखितासु सूक्तिषु एकस्या सूक्त्याः भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत –

1 × 3 = 3

- (क) विद्ययाऽमृतमश्नुते।
(ख) योगः कर्मसु कौशलम्।
(ग) दिदेश कौत्साय समस्तमेव।

5. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः –

1 × 5 = 5

श्रीनायारः केन्द्रसर्वकारतः स्थानान्तरणेन आगत्य ओडिशासर्वकारस्य अधीने प्रायः वर्षत्रयेभ्यः कार्यं करोति। तथाप्यस्मिन् वर्षत्रयात्मके कालखण्डे एकवारमपि स्वराज्यं केरलं प्रति गमनाय इच्छां न प्रकटितवान्।

अथवा

पुनरपि राजा सिंहासने समुपवेष्टुं गच्छति। ततः अन्या पुत्तलिका समवदत् – 'भो राजन् ! एतत्सिंहासने तेनैव अध्यासितव्यं यस्य विक्रमतुल्यम् औदार्यमस्ति।'

खण्ड: 'घ'

(संस्कृतसाहित्यस्य परिचयः)

6. अधस्तनयोः पुस्तकयोः मध्ये एकस्य पुस्तकस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखनीयः –

1 × 5 = 5

- (क) रघुवंशम्
(ख) गीता

7. बाणभट्टस्य अथवा श्रीचन्द्रशेखरवर्मणः संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखितव्यः।

1 × 5 = 5

(4)

5605/(Set : D)

खण्ड: 'ड'

(छन्दोऽलङ्कारयोः परिचयः)

8. अधः प्रदत्तेषु अलङ्कारेषु **एकस्य** अलङ्कारस्य लक्षणं संस्कृतभाषया लिखत —

1 × 2 = 2

(i) अनुप्रासः

(ii) अर्थान्तरन्यासः

(iii) रूपकम्

9. अधोलिखितेषु छन्दस्सु **एकस्य** छन्दसः संस्कृतभाषया लक्षणं लिखत —

1 × 2 = 2

(i) अनुष्टुप्

(ii) उपेन्द्रवज्रा

(iii) वसन्ततिलका

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 5605

Series : SS-April/2021

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

SET : D

संस्कृत

SANSKRIT

भाग – II

(वस्तुनिष्ठ प्रश्न)

ACADEMIC/OPEN

(Only for Fresh/Re-appear Candidates)

-
- कृपया जाँच कर लें कि भाग-II के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 36 हैं।
 - परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
 - कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।
-

निर्देश: –

- (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

अधस्तनप्रश्नानां लिखितोत्तरविकल्पेषु शुद्धविकल्पं चित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत –

1. 'त्वाम्' पदे कः शब्दः ?

1

(i) युष्मद्

(ii) अस्मद्

(iii) त्व

(iv) त्वा

2. 'सा' पदे का विभक्तिः ?

1

(i) प्रथमा

(ii) द्वितीया

(iii) तृतीया

(iv) चतुर्थी

5605/(Set : D)/ II

P. T. O.

3. 'गुरुम्' पदे किं वचनम् ?

1

(i) एक

(ii) द्वि

(iii) बहू

(iv) बहु

4. 'नदीनाम्' पदे कः लिंगः ?

1

(i) पुल्लिङ्गः

(ii) स्त्री

(iii) नपुंसक

(iv) स्त्रि

5. 'कन्या' शब्दस्य चतुर्थी वि० एकवचने किं रूपम् ?

1

(i) कन्याय

(ii) कन्यायै

(iii) कन्यया

(iv) कन्ययै

6. 'तिष्ठति' पदे कः धातुः ?

1

(i) तिष्ठ

(ii) स्था

(iii) तिष्ठ्

(iv) सथा

7. 'पठिष्यति' पदे कः लकारः ?

1

(i) लट्

(ii) लोट्

(iii) लृट्

(iv) लङ्

8. 'अगच्छः' पदे कः पुरुषः ?

1

(i) प्र० पु०

(ii) म० पु०

(iii) उ० पु०

(iv) बहु पु०

9. 'क्रीडसि' पदे किं वचनम् ?

1

(i) एक

(ii) द्वि

(iii) बहु

(iv) बहू

10. 'लिख् धातोः' लट्लकार प्र० पु० एकवचने किं रूपम् ?

1

(i) लिखति

(ii) लिखती

(iii) लखति

(iv) लिखति

11. 'चाविद्या' पदे किं सन्धिच्छेदपदम् ?

1

(i) चा + विद्या

(ii) च + अविद्या

(iii) चा + आविद्या

(iv) च + विदा

12. 'महा + ऋषिः' अत्र किं सन्धिपदम् ?

1

(i) मर्हषि

(ii) महर्षिः

(iii) महर्षिः

(iv) महर्षीः

13. 'विद्यालयः' पदे सन्धेः नाम किम् ?

1

(i) यण्

(ii) दीर्घ

(iii) गुण

(iv) वृद्धि

14. 'न विद्या' अत्र किं समस्तपदम् ?

1

(i) अविद्या

(ii) अनविद्या

(iii) नाविद्या

(iv) अविदा

15. 'वरतन्तुशिष्यः' अत्र किं विग्रहपदम् ?

1

(i) व्रततोः शिष्यः

(ii) वरततोः शिष्यः

(iii) वरतन्तोः शिष्यः

(iv) वारतन्तोः शिष्यः

16. 'नृपतिः' पदे किं नाम समासः ?

1

(i) तत्पुरुषः

(ii) कर्मधारय

(iii) द्वन्द्व

(iv) द्विगु

17. 'ॐ श्याम देवाय ।' उचित उपपदेन पूरयत।

1

(i) विना

(ii) सह

(iii) उभयतः

(iv) नमः

18. '.....' सर्वतः अग्निः। उचित पदेन पूरयत। 1
- (i) गृहस्य (ii) गृहं
(iii) गृहेण (iv) गृहात्
19. 'सह' पदयोगे का विभक्तिः ? 1
- (i) प्रथमा (ii) द्वितीया
(iii) तृतीया (iv) चतुर्थी
20. 'अपादान कारकयोगे' का विभक्तिः ? 1
- (i) द्वितीया (ii) तृतीया
(iii) चतुर्थी (iv) पंचमी
21. 'प्रति' उपपदयोगे का विभक्तिः ? 1
- (i) प्रथमा (ii) द्वितीया
(iii) सप्तमी (iv) तृतीया
22. 'उक्त्वा' पदे कः प्रत्ययः ? 1
- (i) क्त्वा (ii) क्त्वा
(iii) कृत्वा (iv) त्वा

23. 'मृण् + मयट्' संयोगे किं रूपम् ?

1

(i) मृट्मयम्

(ii) मृण्मयम्

(iii) मृमयम्

(iv) मर्मयम्

24. 'लब्धम्' अत्र कः धातुः ?

1

(i) लब्

(ii) लभ्

(iii) लप्

(iv) लग्

25. 'त्वमेव माता च पिता त्वमेव' अत्र किं नाम छन्दः ?

1

(i) उपेन्द्रवज्रा

(ii) अनुष्टुप्

(iii) वंशस्थम्

(iv) शिखरिणी

26. 'वर्णाः कस्मिन्' छन्दसि ?

1

(i) अनुष्टुप्

(ii) इन्द्रवज्रा

(iii) उपेन्द्रवज्रा

(iv) उपजाति

27. 'शुभम्' पदस्य विलोमपदं किम् ?

1

(i) असुभम्

(ii) अशुभम्

(iii) अशुभम

(iv) अशुगम्

28. 'असमस्तम्' पदस्य विलोमपदं किम् ?

1

(i) समस्तम्

(ii) समस्तम्

(iii) समस्ती

(iv) समस्तः

29. 'बुद्धिः' पदस्य पर्यायपदं चिनुत -

1

(i) मतिः

(ii) मातिः

(iii) मनिषी

(iv) महर्षिः

30. 'शरीरम्' पदस्य पर्यायपदं चिनुत -

1

(i) गात्रम्

(ii) गातरम्

(iii) गायत्री

(iv) गाता

31. 'विद्वान्' पदस्य पर्यायपदं चिनुत ?

1

(i) मनिषी

(ii) मानवः

(iii) मनुष्यः

(iv) मनिषा

32. 'उपार्जितानां वित्तानाम्' अत्र किं विशेषणपदं चिनुत ? 1
- (i) उपार्जितानाम् (ii) वित्तानाम्
(iii) वित्तानाम् (iv) वीत्तानाम्
33. उचित पदेन वाक्यं पूरयत –
- (क) विसर्ग के बाद व्यंजन या स्वर के आने पर जो विकार होता है, उसे संधि कहते हैं। 1
(ख) क्रिया जिस साधन से की जाए, उसे कारक कहते हैं। 1
34. रेखांकितपदम् आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत –
- (क) दक्षिणार्थी कौत्सः आसीत्। 1
(ख) वरतन्तोः शिष्यः कौत्सः आसीत्। 1
35. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि **एकपदेन** संस्कृतभाषया लिखत –
- पापान्निवारयति योजयते हिताय,
गुह्यं निगूहति गुणान् प्रकटीकरोति।
- (क) मित्रं मित्रस्य किं निगूहति ? 1
(ख) 'करोति' पदे कः लकारः ? 1
36. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि **एकपदेन** संस्कृतभाषया लिखत –
- पुनरपि राजा सिंहासने समुपवेष्टुं गच्छति। ततोऽन्या पुत्तलिका समवदत् – 'भो राजन् ! एतत् सिंहासने तेनैव अध्यासितव्यं यस्य विक्रमतुल्यम् औदार्यमस्ति।
- (क) राजा कुत्र उपवेष्टुं गच्छति ? 1
(ख) 'अवदत्' पदे कः धातुः ? 1

